

BoonBerichten

Mededelingen en berichten van het Louis Paul Boon Genootschap
Nummer 144, juni 2020

In onze rubriek *Blijf binnen met Boon* hebben we dit keer letterlijk drie kijk-, luister- en leestips: een film over het standbeeld van Jan de Lichte die online is te zien, een documentaire over Louis Paul Boon die beluisterd kan worden en het boek *Want uw vijand wie is dat* van Bert Vanheste dat online is te lezen. Natuurlijk hebt u onze online-tips niet nodig om te blijven lezen; boeken lezen doen de meesten toch nog steeds het liefst met échte boeken op papier, maar het is mooi om in het kader van deze rubriek te kijken wat er online in het publieke domein beschikbaar is. Wellicht leidt de signalering tot herlezen van het boek en een belangrijk voordeel van een online-versie is dat de tekst makkelijk doorzoekbaar is met trefwoorden.

De links die we in deze rubriek steeds geven, zullen ook te vinden zijn op onze website, zodat er een mooi archief van online bronnen ontstaat. Reacties en ideeën zijn welkom via mail@lpboon.net.

In de rubriek waarin we belichten wat anderen hebben gezegd of geschreven over Boon kijken we dit keer naar Jeroen Brouwers. Hij bracht het idee van een standbeeld voor Boon al in 1979 ter sprake...

BLIJF BINNEN MET BOON

Kijk-, luister- en leestips

JAN DE LICHTEN een film van John Murat

Online is een bijzondere film te vinden over het standbeeld van Jan de Lichte en het ontstaan van dit bronzen monument voor Louis Paul Boon dat gemaakt werd door Roel D'Haese.

In de film zien we Roel D'Haese op zoek naar het onrecht van de macht tijdens het ontstaan van een monumentaal sculptuur van zijn hand. Het bronzen beeld heet Jan de Lichte, zo genoemd naar de schelm en volksheld die, 23 jaar oud, op bevel van de Franse bezetter in het openbaar werd geradbraakt op 14 november 1748. De portettering van deze opstandeling wortelt ver weg in de mystieke en anarchistische iconografie die loopt van Bosch en Breughel tot Ensor.

De kunstenaar ligt 's nachts te slapen, zijn oog opent zich en ziet de losse flarden van zijn groeiend concept in de duisternis om hem heen. Het Danteske vuurspel, het ritueel, de gemaskerde brongsieters. Het beeld

ontstaat en groeit in de nachtelijke nevelen die de lage landen beklemmen. De oogverblindende lasvlam vertelt een heftig verhaal. De film dringt binnen in een oeroude mythologie van het vuur, de verschrikkingen van de macht worden van dichtbij gevolgd.

We zien de ogen die Guernica, Auschwitz, Hiroshima hebben gevoeld. De tijdloze en universele pijn wordt tastbaar in de kloven en hopen van de oppervlakte-structuur. Het beeld groeit uit tot een bronzen metafoor van het menselijk lot.

De majestueuze orgelmuziek van Satie's tragische *Messe des Pauvres* voert ons naar de climax van de film. Een donker-bronzen reus staat in zijn volle lengte overeind, dodelijk verwond en trots.

Scenario en regie: John Murat

De teksten werden ingesproken door Ugo Prinsen Bronsgieterij is de Pakeshof te Aalst o.l.v. Bert Ghijsels
Compositie voor orgel van Eric Satie uitgevoerd in de Barbarakerk te Culemborg door Bert Lassing
Een Prima Materia Productie, 1987.

Bekijk hier deze film: <https://vimeo.com/154410991>

De geschiedenis van het beeld is roerig, zoals de meeste Boonkenners wel weten. Bert van Hoorick (een van de initiatiefnemers tot het oprichten van een Boon Vereniging, waar in 1982 het Louis Paul Boon Genootschap uit voortkwam), schreef: "Na zijn onvergetelijke begrafenis namen een aantal vrienden van Louis het initiatief een L.P. Boonvereniging op te richten.

Inmiddels is de naam veranderd in L.P. Boon-genootschap. Een van de doelstellingen van de vereniging bestond erin "een monument te zijner ere en gedachtenis" te laten oprichten.

Tot de vrienden van Boon behoorde ook Roel D'Haese, onze in binnen- en buitenland meest gereputeerde hedendaagse beeldhouwer. Het lag voor de hand dat de Boon-vereniging besloot het monument aan Roel D'Haese, zelf gewezen Aalstenaar, toe te vertrouwen. Dit standbeeld mocht geen traditioneel borstbeeld van Boon worden. Zoiets zou hebben ingedruist tegen al wat Boon was geweest. Het moest inhoudelijk Boon en zijn werk verpersoonlijken, de auteur die het voor de verschoppelingen, de havelozen en opstandigen had opgenomen. Roel D'Haese ging hier enthousiast op in. Hij zei: "Dan wordt het Jan de Lichte, de 'Jan de Lichte' van L.P. Boon."¹

Na aanvankelijke samenwerking met het Aalsterse stadsbestuur, kwam er onenigheid over de plaats van het beeld in de stad. Roel D'Haese en met hem Hugo Claus waren voorstanders van een plaats op de Grote Markt, precies onder de toren waar Jan de Lichte was opgesloten geweest en op de plaats van het beeld van Dirk Martens. Daar ging het stadsbestuur niet mee akkoord en het werd zelfs duidelijk dat de stad eigenlijk helemaal geen beeld van Boon meer wenste. De post voor het Boon-monument werd uit de stadsbegroting geschrapt, waarmee het Boon-monument in Aalst was afgeschreven.

Nog even kwam Velzeke, geboortedorp van Jan de Lichte, in beeld, maar zowel het ministerie als de Boonvereniging wezen dit af.

Het beeld werd uiteindelijk aangekocht door het Antwerpse Openluchtmuseum Middelheim, waaraan het op 1 mei 1987 werd overhandigd. D'Haese noemde het zijn vrijheidssymbool dat gedoemd was te eindigen op een Antwerps beeldenkerkhof.

Het bracht Willem M. Roggeman tot de verzuchting: "Boon is te groot voor de maatstaven van een provinciestadje als Aalst, al is deze stad nochtans de enige plek waar het beeld zou kunnen staan. In Velzeke zou het beeld teveel Jan de Lichte zijn, in het Middelheim teveel Roel D'Haese. Boon heeft in zijn werken de grote liefde voor zijn stad uitgedrukt, maar de liefde van de stad voor hem is niet wederkerig gebleken."²

¹ Bert van Hoorick, Perikelen rond het Boon Monument. Tijdingen van het Louis Paul Boon Genootschap, nummer 87-1 (maart 1987), p. 34-35

² idem, p. 44

Zie voor meer gegevens over het hele proces: Geert Goeman, Levenslange verbanning naar een 'beeldenkerkhof', Boelvaar Poef, Jaargang 1, nr. 1 (September 2001), p. 44-50.

Dit themanummer van Boelvaar Poef was gewijd aan Jan de Lichte met diverse artikelen over Boons roman *De Bende van Jan de Lichte*.

IN DE VOETSPOREN VAN LOUIS PAUL BOON

De documentaire "In de voetsporen van Louis Paul Boon" is een collage van teksten van Boon zelf met autobiografische uitspraken en fragmenten uit zijn literaire oeuvre. Naast Boon zelf komen aan het woord: Karel van Isacker, Bert van Hoorick, Alois Gerlo, Ruinold Kuipers, Gerrit Borgers, Marcel Wauters, zoon Jo en Paul de Wispelaere.

Deze documentaire uit 1977 werd gemaakt door Lut van Belleghem. "De ware schrijver heeft iets weg van een ziener, een profeet, een wegwijzer, een seismograaf." Het programma werd samengesteld door Camille de Bruijne, Valeer van Kerkhoven en Jules Klaessen.

In mei 1989 werd de uitzending door de BRT herhaald als herdenking aan zijn overlijden. Ook in mei 1999 werd de documentaire nog eens herhaald op de Vlaamse televisie. In Nederland werd het programma uitgezonden op zondag 17 september 1978.

Weekblad De Voorpost schreef op 18 februari 1977 over de documentaire bij de eerste vertoning op TV:

"Nu zondag 20 februari komt op het scherm: «In de voetsporen van Louis Paul Boon». Een slechtere datum kon de BRT natuurlijk niet bedenken! Net op karnavalsavond, wanneer heel Aalst, omgeving en andere karnavalssteden, lustig vieren zendt de BRT een programma uit over misschien wel de meest bekende en geliefde Aalstenaar uit de laatste jaren.

De mensen over wie hij zoveel geschreven heeft, voor wie hij gevochten heeft en aan wie dit programma opgedragen is, de volksmensen van Aalst en omgeving, zullen het niet kunnen zien!"

"De dienst Kunstzaken o.l.v. Valeer Van Kerkhove heeft een portret van Boontje laten samenstellen aan de hand van zijn inspiratiebronnen, zijn omgeving, zijn landschap, zijn achtergronden, zijn mensen rondom hem van wie hij zozeer hield en houdt. Lut van Belleghem schreef het scenario. Zij gebruikte hierbij teksten van Boontje zelf, autobiografische uitspraken, fragmenten uit zijn werken, getuigenissen van vrienden, kennissen, familieleden en critici."

De documentaire is - zonder beeld - terug te horen op het blog "Louis en Jeanneke" van Tibaert.

De link is te vinden door een stukje naar beneden te scrollen op deze pagina:

<https://tibaert.com/2017/09/01/louis-en-jeanneke/>

In de voetsporen van Louis Paul Boon (1912-1979) - Een collage van teksten van Boon zelf, autobiografische uitspraken en fragmenten uit zijn literaire oeuvre.

Verder passeren de revue in deze volgorde: prof. dr. K. van Isacker, Bert van Hoorick, prof. dr. A. Gerlo, uitgever R. Kuipers, dr. G. Borgers, Marcel Wauters, zoon Jo (fotograaf), Paul de Wispelaere en wederom K. van Isacker en A. Gerlo.

'WANT UW VIJAND WIE IS DAT?'

Mijn kleine oorlog: Louis Paul Boon als ongelovige dromer

Bert Vanheste

Bij Em. Querido's Uitgeverij in Amsterdam verscheen in 1989 deze studie van Bert Vanheste.

Bert Vanheste (1937-2007) schrijft in de inleiding: "Mijn kleine oorlog: je blijft het lezen. Omdat je je blijft verbazen. Je struikelt over de taal en terwijl je schrikt gaan je ogen open voor de ontregelende zeggingskracht ervan." (...)

"mijn opdrachtgever (...) liet mij in het Vlaamse en toch universele weekblad Zondagspost de allereerste versie van *Mijn kleine oorlog* ontdekken. De verschillen met de eerste en met de herziene, tweede druk bleken intrigerend en zetten mij op het spoor van Boons literaire en ideologische ontwikkeling onder invloed van zijn persoonlijk leven, de maatschappelijke omstandigheden en de tijdgeest."

"De wijze waarop Boon als Aalsterse kleine man en schrijver aankeek tegen de werkelijkheid in het algemeen en de oorlog in het bijzonder, hoeft niet samen te vallen met zijn literaire kijk, met de visie die hij in *Mijn kleine oorlog* heeft neergelegd. In feite echter blijkt de overeenstemming vrij groot te zijn: zowel de sombere realiteit als de onbereikbare droom worden in Boons oorlogsboek voortdurend en veelzijdig verbeeld."

Fragment uit het eerste hoofdstuk:

"Een oorlog is geen surprise van een vergramde god; een boek wordt niet ingefluisterd door een loslippige muze. De tweede wereldoorlog kwam niet als een verrassing. Nog voor hij uitbrak, werd hij beschreven als de onontkoombare voltrekking van de vorige, als de uitweg uit de economische crisis van de jaren dertig, als de uiterste consequentie van de machtspolitiek van de grote en meer nog van de grootheidswaan van middelgrote mogendheden. *Mijn kleine oorlog* kwam evenmin uit de lucht gevallen. Die vrijdagochtend waarop de hel losbrak lag Louis Paul Boon in de buurt van Veldwezelt 'met een gewoontje en vijf kogels'. Hij zag dat de oude vijand ('Want uw vijand wie is dat? Iemand die uw taal niet behoorlijk spreken kan en u van stoemerik verwijt...') in geen velden of wegen meer te bekennen viel toen de 'nog grotere vijand' de overkant van het Albertkanaal bereikte."

Het boek is online te vinden in DBNL - de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren. Je kunt het hoofdstuk voor hoofdstuk lezen, maar je kunt ook het hele boek in pdf downloaden: https://www.dbnl.org/tekst/vanh008want01_01/

JEROEN BROUWERS

Over Boon

Literaire reus Brouwers heeft zich vaak lovend uitgelaten over het werk van Boon. Kortgeleden nog noemde hij Boon in een interview met Het Nieuwsblad naar aanleiding van zijn nieuwe roman *Clïënt E. Busken*.

"Heb ik voor mijn vak iets geleerd? Daar moet ik niet diep over nadenken. Ik denk dat ik het allemaal mijzelf heb bijgebracht. Te beginnen met lezen. Maar iedere schrijver is autodidact. Je moet het jezelf leren. Je kunt zoeken bij voorbeelden, en dan kom je uit bij de groten. Ik heb veel geleerd van Louis Paul Boon en Herman Teirlinck. In Nederland van Harry Mulisch, Willem Frederik Hermans. Dat zijn voorbeelden waar je wel kennis van neemt, maar dat garandeert niet dat je op dezelfde glorieuze manier kunt schrijven. Dat moet je jezelf bijbrengen."

De interviewer vroeg de schrijver vervolgens of hij herinnerd wilde worden als Jeroen Brouwers, uiterst getalenteerd schrijver van prachtige boeken. Brouwers: "Dat zou ik inderdaad wel willen, maar het zal niet gebeuren. Wie leest Boon nog? Of Teirlinck? Of Mulish? Brouwers zal het net zo vergaan."

In de Humo-Boekenbeursbijlage van 1999 zei hij: "Boons genie werd gekenmerkt door het feit dat hij in zijn eentje alle literaire stromingen van de afgelopen eeuw heeft bedacht voordat ze door de roergangers ervan werden geformuleerd."

Behalve om zijn romans en polemieken is Jeroen Brouwers vermaard om zijn literaire portretkunst. Met betrekking tot Boon is zonder meer het meest bekend zijn In Memoriam dat hij schreef na Boons overlijden en dat gepubliceerd werd in Vrij Nederland op 19 mei 1979:

'Een standbeeld voor Louis Paul Boon'.

Hij zinspeelde daarbij op het met ironie en humor geschreven voorwoord van Boon bij de derde druk van *Zomer te Ter-Muren* waarin hij zijn sterfjaar had voorspeld, al had hij zichzelf wel tien jaar meer gegeven: "Een standbeeld wil ik hebben, levensgroot, op de grote markt van mijn geboortestadje. Toeristen moeten het komen aankijken, schoolkinderen krijgen de gebeitelde inscriptie van buiten te leren - geboren 1912 gestorven 1989 - en de honden zullen er pootje tegen heffen."

Brouwers: "Hij was de grootste prozaschrijver die Vlaanderen heeft voortgebracht, de meest gedrevene, de meest bevlogene, de eerlijkste, hij die het meest heeft gedurfd."

The screenshot shows the DBNL website interface. At the top, there is a search bar and navigation links for 'Literatuur & Taal', 'Selecties', 'Gebruikersvoorwaarden', and 'Over DBNL'. The main content area displays the title 'Want uw vijand wie is dat?'. Mijn kleine oorlog: Louis Paul Boon als ongelovige dromer' by Bert Vanheste. Below the title, there is a 'Print' icon and a 'Inhoudsopgave' section. The 'Inhoudsopgave' lists the following sections: 'Ter inleiding', 'Hoofdstuk I Louis Paul Boon van oorlog tot oorlog. Een biografische schets', 'Hoofdstuk II Ongewild verweerd, hoopvol ter wereld gebracht, zinnos afgeknepen. De ontwaasingslandstreek en de drie wezen van Mijn kleine oorlog', 'Hoofdstuk III Verschaarde kroniek van een kleine wereldoorlog. De structuur van Mijn kleine oorlog', 'Hoofdstuk IV Van visuele cirkel tot spiraal. De visie op mens en samenleving in Mijn kleine oorlog', 'Hoofdstuk V Vuchten kan niet meer. Mijn kleine oorlog als geschiedenis van het dagelijkse leven', 'Verantwoording van de verwijzingen', and 'Bibliografie'. There is also a 'Over het gehele werk' section with the number '111115' and a link to 'over Mijn kleine oorlog' and 'over Mijn kleine oorlog'.

Nog enkele citaten uit dit mooie auteursportret:

“Men lustte hem niet, Louis Paul Boon, omdat hij schreef op een wijze die in de Nederlandstalige letteren nooit was toegepast. Boon schreef het gevelschilders- en autospuitersproza van de onaanzienlijke arbeidersman die hij was, zij het dat dat proza verre van onaanzienlijk was. Hij brak met de voorzichtige, afstandelijke, onpersoonlijke en vervelende boekentaal van zijn voorgangers en tijdgenoten en zette er zijn eigen taal voor in de plaats.

Hij schreef niet Nederlands, en hij schreef niet ‘Vlaams’. Boon schreef Boons.”

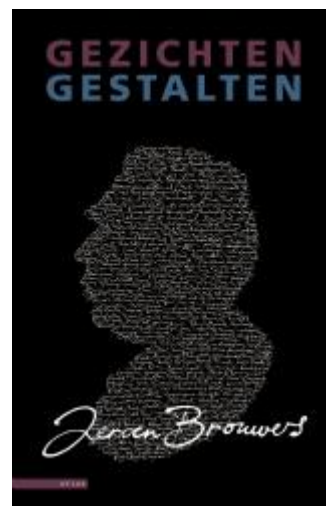
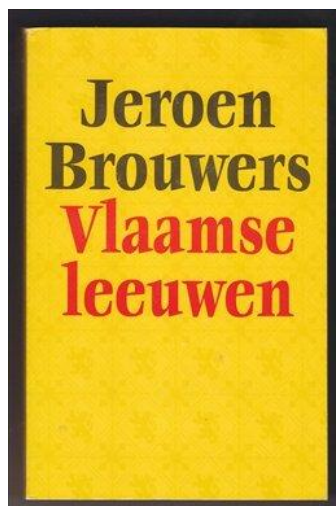
“Boon had zich tot taak gesteld over alles een groot kruis te trekken om de dingen aan te klagen, af te breken en vervolgens opnieuw op te bouwen. Met deze gedachte begint hij zijn roman *De Kapellekensbaan*: ‘het is mogelijk dat het onmogelijk is om iets nieuwer en juister te zeggen, maar over al het geschrevene daalt het stof der tijden neer, en ik peins daarom dat het goed is als er om de 10 jaar een andere een kruis trekt over al die oude dingen, en de wereld-van-vandaag opnieuw uitspreekt met andere woorden’.

Dat heeft hij gedaan, Boon, de geus, wiens laatste boek een *Geuzenboek* is. Dat heeft hij gedaan totdat hij eraan verrekte en van de dood een dreun kreeg terwijl hij achter zijn schrijftafel zat. Waar anders zou de dood Louis Paul Boon hebben moeten treffen? Boon is niet gestorven, hij is als een vuur gedooft.”

“Om de 10 jaar een kruis over de dingen. Bij Boon waren er iedere dag 10 jaar voorbij. Hij trok kruisen over de schoolmeesters en kruisen over het kapitaal, kruisen over het nazisme en neonazisme, over de onverdraagzaamheid van rechts, en die van links, over de rechtlijnigheid van denken, over het Vlaams nationalisme, over het amerikanisme, over het liberalisme, over de uitbuiting van de arbeider, en over de domheid van de arbeider die zich in deze schuldige domheid bleef wegschuilen als in een veilig huis.”

“Schrijven over Boon in een bestek van een paar duizend woorden is even onmogelijk als aan de hand van enige zandkorrels proberen uit te leggen hoe groot de wereld is. Er zijn evenveel Bonen als hij bladzijden geschreven heeft, genres beoefend heeft, onderwerpen aangeroerd heeft. Men zal aan één eeuw niet genoeg hebben om Boon uitgelezen te hebben en ook daarin lijkt hij op Multatuli. Hij verdiende in 1955 al te worden voorgedragen voor de Nobelprijs, en in 1960 had hij hem moeten krijgen.”

“Ik heb hem enige malen iets uitgebreider dan terloops ontmoet. Ik mocht ‘Louis’ tegen hem zeggen en heb dat nooit tegen hem gezegd. Hij was ‘Meneer Boon’ voor mij. In mijn werkkamer hangt maar één portret van een schrijver: het is het met houtskool vervaardigde zelfportret van Boon, gesigneerd ‘Lowie’, daterend van 1947.

Boon staat voor mij op eenzelfde onaanraakbare hoogte als Multatuli, over Boons werk zal ‘het stof der tijden’ niet neerdalen.”

“Twee genieën heeft de Vlaamse literatuur opgeleverd: Guido Gezelle en Louis Paul Boon. Beiden zijn door hun land- en tijdgenoten gehoord, gesard en al te lang over het hoofd gezien, om pas in hun laatste levensjaren en na hun dood de erkenning te krijgen die hun toekwam.”

“Dat standbeeld van Boon moet dus maar precies op de Belgisch-Nederlandse grens worden gezet, in plaats van in zijn geboortestadje: - Louis Paul Boon ten voeten uit, levensgroot of groter, in het brons of in enig ander materiaal dat niet vergaat, met zijn gezicht naar Amsterdam gekeerd en met zijn kont naar Vlaanderen.”

De essays en auteursportretten van Jeroen Brouwers zijn gebundeld in verschillende boekuitgaven. ‘Standbeeld voor Louis Paul Boon’ is onder andere te vinden in de bundels *Vlaamse Leeuwen* (1994) en *Gezichten, gestalten* (2011).

BoonBerichten

De onregelmatig verschijnende BoonBerichten worden uitgebracht onder verantwoordelijkheid van het bestuur.

Samenstelling en redactie: Erik van Veen

Bestuur:

Luckas Vander Taelen (voorzitter), Wim Dijkstra en Luc Geeroms (ondervoorzitters), Herman Verlint (secretaris), Erna De Ridder (nieuwsgaring), Erik van Veen (website en BoonBerichten) en Bert Ummelen.

De Erven Boon zijn adviseur van het bestuur.

Secretariaat:

Herman Verlint
Amsterdam
mail@lpboon.net

Bankrekening: BE36068200494781 t.n.v. L.P. Boon Genootschap, Oude Vismarkt 13, 9300 Aalst.